

Нека се одмах нареди Уреду за исхрану да се рисанским посланицима изда на поклон двије стотине стара ситног (стрног жита) и Управи Арсенала да им се изда двије стотине пушака од пет педаља дужине.

Исто тако се наређује управнику надлештва „Rason Vecchie“ да на државни трошак одјене рисанске посланике и њихова два служитеља (момка) и да свакоме од ових посланика даде по једну медаљу од по десет цекина свака, а да главни благајник поменутом управнику преда потребан новац за наведене сврхе.

Дано у нашој дуждевској палати дне 23 априла 1707.

Ђовани Францеско Бузенело, секретар“

Горњи препис је овјерен од јавног биљежника у Венецији 26 маја 1717 године.

Из наведених докумената, која се у неким наводима понављају, видимо да се увијек не слажу подаци о броју војника које је Ђуковић предводио у појединим биткама, што, по свој прилици, значи да је уз Ришњане ту било и других војника, па док се у једним документима наводи само број Ришњана, у другим се међу Ришњане убрајају и други војници који су се с њима заједно борили и којима је Ђуковић такође заповиједао.

Петар Д. Шеровић

ЈЕДАН ДОКУМЕНАТ О ЦАРЕВУ ЛАЗУ

Ни о једном проблему из историје Црне Горе није се толико писало и дискутовало колико о Цареву Лазу. Старо, традиционално схватање о великој црногорској побједи над Турцима на Цареву Лазу 1712 године разбио је Ј. Томић. Али у својој изврсној и опширној студији „Питање Царева Лаза“ Томић није успио да докаже шта је послужило као основа епске и наративне традиције о Цареву Лазу. Он је дошао до закључка да је традиција о Цареву Лазу из 1712 године постала на Цетињу тридесетих година XIX вијека „одозго“, литерарним путем.

Мени је ово Томићево мишљење изгледало неприхватљиво, јер сматрам да традиција не може постати „одозго“, литерарним путем, ако у народу не постоји никаква основа за то. Настојећи да објасним шта је послужило као основа за легендарни Царев Лаз из 1712 године, ја сам у својој студији „Црна Гора у доба владике Данила“, на основу једног документа који је објавио Ј. Миловић, тврдио да Царев Лаз постоји као историски догађај који се збио у доба Морејског рата. То је досад био једини докуменат у којем се изричито помиње борба на Цареву Лазу у вријеме Морејског рата. Као један једини докуменат о том догађају, без об-

зира на његову вјеродостојност, могао је скептицима изгледати недовољан за објашњење проблема.

Сада смо пронашли нови докуменат о Цареву Лазу. То је једно писмо црногорских главара из 1749 године упућено синдикама инквизиторима. Истичући традиционалну сарадњу између Црне Горе и Венеције, главари набрајају све борбе у којима су учествовали Црногорци у доба Морејског рата. У писму стоји:

„Преузвишено господство, ђе год бисмо призвани од Ваше преведре Републике млетачке, свуђ бисмо добровољно (и) Ваше преведро краљевство служисмо вјерно у вријеме потребно, нашу крв не поштеђесмо. А кад на Остру Понту од наше преведре Републике млетачке звани (бјесмо) вјерно служисмо. Толико на Вртијељку, толико на Суторман, толико на Царев Лаз, толико на Нови, толико на Требиње, толико на Царине, толико на Клубук, толико на Улцињ, толико на Бар, свуђ од Вашег преведрога краљевства млетачкога призвани вјерно служисмо и крв пролисмо и ране добисмо и нашу браћу погубисмо, како све Ваше преузвишене зна и под о којима како сједоче и наше провелеђије и ате-стади“.¹

На крају писма је датум: „априла 13 1749 писата у Црну Гору на збор црногорски“. Датум је написан словним знацима и по старом. Испод датума су пет печата. Прво је округли печат гувернадура Црне Горе са натписом у спољном кругу „гувернадур Вукадин Вукотић“, а у средини печата „Озринић“ Затим долази печат цијеле Црне Горе. Трећи печат је нечитак. На четвртом печату чита се: „Станиша Попов, сердар Црне Горе“ На посљедњем печату натпис је нечитак.

Испод печата додато је руком владике Саве: „И ја бискуп Сава свједочим како ову суплику пишу сви главари и сва Крајина. Потписујем руком и остајем на служби“ Споља на омоту је адреса. Писмо је било упућено синдикама инквизиторима у Задар.

Из овога писма јасно се види да се Царев Лаз као мјесто борбе наводи у доба Морејског рата, јер сва поменута мјеста борбе су из тога времена. У документу који је објавио Ј. Миловић, као мјеста борбе за вријеме Морејског рата наведена су сљедећа: Херцегови, Вртијељка, Подгорица, Водник, Требиње, Суторман и Царев Лаз.²) Ако упоредимо мјеста борбе која се наводе у ова два документа, међу којима је разлика свега двије године, видимо да се у документу из 1749 наводи већи број мјеста. Сва наведена мјеста борбе и у једном и у другом документу могу се на основу савремене млетачке грађе тачно утврдити. Све ове борбе које се

¹) Venezia, Museo Correr MSS. P. D. 637 с.

²) Ј. Миловић, Један досада непознати докуменат из 1747 г. о црногорској и турској борби на Цареву Лазу, И. записи књ. VIII с. 177—189.

наводе одиграле су се у доба Морејског рата. И једно од тих мјеста је и Царев Лаз.

Оно што писму црногорских главара из 1749 даје посебну вриједност јесте то што га је потписао владика Сава, који је у доба легендарног Царевог Лаза из 1712 имао око 15 година. Према томе, да се Царев Лаз као историски догађај одиграо 1712, несумњиво би остао у сјећању владике Саве, као и осталих црногорских главара. Према томе, јасно је да се никаква битка није водила на Цареву Лазу 1712, нити су Црногорци нанијели пораз турској војсци. Као што видимо, средином XVIII вијека постоји традиција о Цареву Лазу из Морејског рата као о историском догађају, а не о Цареву Лазу из 1712 године. Како је касније у XIX вијеку историски Царев Лаз као догађај из Морејског рата везан за 1712 годину — то се да лако објаснити.

Вјероватно ће још бити дискусије о Цареву Лазу. Сматрам да ће овај докуменат, који је по садржају сличан документу који је објавио Ј. Миловић, допринијети рацчишћавању овог проблема. Не може бити случајно да средином XVIII вијека у Црној Гори постоји традиција о Цареву Лазу као догађају из Морејског рата.

Г. Станојевић

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О ИГОРУ ВЕЖИЋУ И ЊЕГОВОМ РАДУ

У Државном архиву у Котору (фасц. Кривошијски устанак 1882) нашао сам неколико докумената о Игору Вежићу и његовом раду, везаном за устанак. Документи су двоврсни: службени и приватни (писани Вежићевом руком). На основу тога материјала изнијећу неколико података о Вежићевој дјелатности.

У извјештају д-р Пелегринија, државног одвјетника у Котору, писаном на талијанском, каже се да је Вежић рођен у Вараждину. Био је студент медицине у Бечу и сарадник руских новина. Од раније је био у вези са српским политичарима. Кад је букнуо устанак, добио је налог од „Московских вједомости“ да оде у Котор. Али прије него што је кренуо, како сам тврди, пријавио се Шуццбеку, чиновнику Министарства иностраних послова у Бечу, и понудио му да када дође у Котор као дописник руских и српских новина обавјештава аустриску владу, уколико је то буде интересовало. Његову понуду прихватио је и Калај. Министарство му је дало новац за пут. Вежић истиче да је том Министарству доставио разна обавјештења, али да му изгледа да његов рад није наишао на пуно разумијевање. Кад му је Пелегрини примијетио да је он држао револуционарне говоре и да је писао у страним новинама чланке против аустриске владе, Вежић му је одго-